

Sygn. akt II UK 178/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z wniosku W. O.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 czerwca 2018 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego we W.
z dnia 10 maja 2016 r., sygn. akt III AUa .../15,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu we W. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 maja 2016 r., sygn. akt III AUa .../15, Sąd Apelacyjny
we W.- w sprawie z wniosku W. O. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
Oddziałowi w L. - oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego -

Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. z dnia 30 września 2015 r., sygn. akt V U .../14, oddalającego odwołania W. O. od decyzji organu rentowego z dnia 3 czerwca 2014 r. i 29 lipca 2014 r. odmawiających przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury górniczej.

Sąd ustalił, że wnioskodawca był zatrudniony: w Kopalni „B.” od 4 maja 1981 r. do 2 stycznia 1983 r. - jako robotnik dołowy pomocniczy pod ziemią, od 3 stycznia 1983 r. do 30 września 1986 r. - jako młodszy górnik pod ziemią, od 1 października 1986 r. do 31 stycznia 1995 r. - jako górnik dołowy pod ziemią. Stosunek pracy wnioskodawcy został rozwiązany na podstawie art. 36¹ oraz 41¹ k.p. (w związku z likwidacją kopalni). Wnioskodawca w okresie od 22 sierpnia 1995 r. do 19 sierpnia 1996 r. pracował w Zakładzie Usług i Wdrożeń Technologii Górniczych w L. jako górnik - wykonywał prace pod ziemią. Umowa o pracę została rozwiązana w drodze porozumienia stron - wobec braku frontu robót. Zakład ten nie został zlikwidowany. Od 23 października 1996 r. do 7 marca 1997 r. wnioskodawca pracował w Kopalni s.c. „S.” - jako operator ładowarki na powierzchni, a następnie od 11 marca 1997 r. do 18 grudnia 2012 r. w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Usługowym „C.” Spółce z o.o. - jako operator ładowarki na powierzchni.

Według Sądu drugiej instancji praca wnioskodawcy w Kopalni s.c. „S.” od 23 października 1996 r. do 7 marca 1997 r. oraz w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Usługowym „C.” Spółce z o.o. od 11 marca 1997 r. do 18 grudnia 2012 r. nie powinna zostać uwzględniona przy ustalaniu prawa do emerytury jako praca równorzędna z pracą górniczą na podstawie art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sąd uznał, że w przypadku, gdy pracownik zakładu, do którego przeszedł w związku z likwidacją kopalni, zakładu górniczego, przedsiębiorstwa górniczego lub innego podmiotu, o którym mowa w art. 50c ust. 1 pkt 1-4 - przeszedł następnie na tej samej podstawie (tj. w związku z likwidacją) do innej niegórniczej pracy - to również następną pracę uważa się za pracę równorzędną z pracą górniczą - lecz łącznie długość okresów zatrudnienia uznawanych za pracę równorzędną nie może przekroczyć 5 lat. Wnioskodawca po likwidacji Kopalni „B.”, gdzie wykonywał prace górnicze zatrudnił się w Zakładzie Usług i Wdrożeń Technologii Górniczych w

L., gdzie wykonywał pracę górniczą. Umowa o pracę zawarta z tym zakładem uległa rozwiązaniu w drodze porozumienia stron - wobec braku frontu robót. Zakład ten nie został zlikwidowany. W konsekwencji wnioskodawcy nie można doliczyć jako okresu równorzędnego z okresem pracy górniczej kolejnego zatrudnienia „niegórniczego” w Kopalni s.c. S. od 23 października 1996 r. do 7 marca 1997 r. (jako operator ładowarki na powierzchni) oraz w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Usługowym „C. od 11 marca 1997 r. do 18 grudnia 2012 r. (jako operator ładowarki na powierzchni). Brak jest bowiem podstaw do przyjęcia, że unormowanie to obejmuje osoby, których były pracodawca do dzisiaj faktycznie funkcjonuje. Okoliczność, że stosunek pracy wnioskodawcy z Zakładem Usług i Wdrożeń Technologii Górniczych w L. ustał w drodze porozumienia stron w związku z brakiem frontu robót, a zatem z przyczyn dotyczących pracodawcy, nie zmienia faktu, że przedsiębiorstwo to nie zostało postawione w stan likwidacji. Ubezpieczony właśnie z tym ostatnim podmiotem rozwiązywał stosunek pracy, aby podjąć zatrudnienie w Kopalni s.c. S., które nie było pracą górniczą. Wobec rozwiązania stosunku pracy w drodze porozumienia stron, nie można jednoznacznie stwierdzić, że dalsze zatrudnienie ubezpieczonego w Zakładzie Usług i Wdrożeń Technologii Górniczych w L. nie mogło być realizowane. Wnioskodawca nie wykazał łącznie ponad 25-letniego wymiaru okresów pracy górniczej i równorzędnej, wymaganego art. 50a ust. 2 w związku z art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W konsekwencji Sąd odstąpił od badania przelicznika, jaki miałby zostać przyjęty w stosunku do pracy górniczej 14 lat, 4 miesięcy i 19 dni skoro okres tej pracy pozostaje bez wpływu na ogólny staż pracy górniczej i równorzędnej ubezpieczonego.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego wnioskodawca zaskarżył skargą kasacyjną. W skardze - opartej na podstawie materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) - zarzucono błędną wykładnię art. 50 c ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i „wadliwe uznanie, że okresy zatrudnienia ubezpieczonego w Kopalni s.c. „S.” od 23.10.1996 r. do 7.03.1997 r. oraz w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Usługowym „C. od 11.03.1997 r. do 18.12.2012 r., nie dłużej niż 5 lat, nie mogą zostać uznane za pracę równorzędną z pracą górniczą, z tego względu, że po utracie w dniu 31.01.1995 r. pracy górniczej

w Kopalni B.” w związku z jej likwidacją, ubezpieczony w okresie od 22.08.1995 r. do 19.08.1996 r. zatrudniony był w Zakładzie Usług i Wdrożeń Technologii Górniczych J. B. jako górnik pod ziemią, treść wymienionego przepisu nie daje zaś podstaw do przyjęcia, że unormowanie to obejmuje osoby, których były pracodawca do dzisiaj faktycznie funkcjonuje, natomiast okoliczność że „stosunek pracy wnioskodawcy z Zakładem Usług i Wdrożeń Technologii Górniczych w L. ustał w drodze porozumienia stron, ale w związku z brakiem frontu robót, a zatem z przyczyn dotyczących pracodawcy nie zmienia faktu, że przedsiębiorstwo to nie zostało postawione w stan likwidacji” co w konsekwencji prowadziło do uznania, że „ubezpieczony nie wykazał łącznie ponad 25-letniego wymiaru okresów pracy górniczej i równorzędnej, wymaganego art. 50 a ust. 2 w zw. z art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17.12.1998 r.”, podczas gdy po zaliczeniu okresu pracy górniczej w wymiarze półtorakrotnym, ubezpieczony spełnia powyższy wymóg”.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Zgodnie z art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych za pracę równorzędną z pracą górniczą uważa się zatrudnienie przy innych pracach, nie dłuższe niż 5 lat, do których pracownicy wykonujący prace górnicze określone w ust. 1 i w pkt 1 i 2 przeszli w związku z likwidacją kopalni, zakładu górniczego, przedsiębiorstwa lub innego podmiotu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1-4. Użyty przez ustawodawcę zwrot „przeszli” oznacza istnienie koicydencji organizacyjnej, czasowej i funkcjonalnej pomiędzy tymi zatrudnieniami (pracami). Zwrócić jednak należy uwagę, że art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu

Ubezpieczeń Społecznych obejmuje także osoby, które wykonywały prace poza górnictwem węgla kamiennego, np. w zlikwidowanych kopalniach rud, kruszców, surowców ogniotrwałych, glin szlachetnych, kaolinów, magnezytów, gipsu, anhydrytu, soli kamiennej i potasowej, fosforytów oraz barytu czy odkrywkowych kopalniach siarki i węgla brunatnego, kopalniach otworowych siarki. Nie można zwartego w analizowanym przepisie zwrotu „przejście” ograniczać do przejścia do „niegórnictwej” pracy w ramach ustawowych programów restrukturyzacyjnych, jeśli dotyczył on również osób, które takimi programami nie były objęte. W art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych chodzi o przejście „w związku z likwidacją kopalni, zakładu lub przedsiębiorstwa górniczego”. Akcentowany jest więc związek funkcjonalny tego „przejścia” z utratą pracy górniczej, uzasadniony celem przytoczonej regulacji polegającym na umożliwieniu zwolnionym z pracy górnikom dopracowania u innych „niegórnictwych” pracodawców okresu (stażu pracy), wymaganego do nabycia górniczych uprawnień emerytalnych, w rozmiarze nie dłuższym niż 5 lat (por. wyrok z dnia 22 sierpnia 2012 r., I UK 117/12, LEX nr 1274952). Omawiana regulacja nie zawiera natomiast wymagania bezpośredniego przejścia z utraconego górniczego zatrudnienia do pracy u innego „niegórnictwego” pracodawcy ani żadnego innego normatywnego rygору wystąpienia precyzyjnie określonego „czasowego” związku pomiędzy wymienionymi okresami zatrudnienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2013 r., I UK 157/13, OSNP 2015 nr 1, poz. 16).

W sposób oczywisty nie zrywa związku funkcjonalnego z utratą pracy górniczej zarejestrowanie się zwolnionego pracownika w urzędzie pracy i uzyskanie statusu bezrobotnego. Jest to niewątpliwie działanie podjęte w związku z utratą pracy górniczej, polegające na poszukiwaniu nowego zatrudnienia.

W przywołanym wyżej wyroku I UK 117/12 Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że zaliczenie innego zatrudnienia (w wymiarze 5 lat), podjętego „w związku z likwidacją kopalni, zakładu górniczego, przedsiębiorstwa lub innego podmiotu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1-4”, nie musi wynikać z jednego kolejnego stosunku pracy.

W ocenie obecnego składu Sądu Najwyższego pogląd ten zasługuje na aprobatę. Może zaistnieć często spotykana sytuacja, gdy nowy pracodawca będzie

chciał zawrzeć tylko umowę terminową. W takiej sytuacji, niezależnej od pracownika, będzie on zmuszony do zawarcia kilku terminowych umów o pracę z różnymi pracodawcami. Wówczas wszystkie te okresy powinny być zaliczone do pięcioletniego okresu pracy równoważnej. Zaliczeniu do spornego okresu będą też podlegały prace poza górnictwem, do których podjęcia górnik został zmuszony w związku z likwidacją kopalni.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 stycznia 2018 r., sygn. akt II UK 654/16 (niepublikowany) potwierdził stanowisko, że związku funkcjonalnego z utratą pracy górniczej nie zrywa zarejestrowanie się zwolnionego pracownika w urzędzie pracy i uzyskanie przez niego statusu bezrobotnego oraz pobieranie zasiłku dla bezrobotnych. Z tych samych przyczyn nie można również przyjąć, że doszło do zerwania związku z likwidacją zatrudniającej dotychczas pracownika kopalni w sytuacji, w której taki bezrobotny pracownik występuje do organu rentowego o prawo do świadczenia rentowego, a po otrzymaniu decyzji odmownej podejmuje inne, „niegórnictwe” zatrudnienie i faktycznie je realizuje. Zatrudnienie to następuje bowiem w pewnym nieprzerwanym „ciągu zdarzeń”, zapoczątkowanym rozwiązaniem umowy o pracę z kopalnią w związku z jej likwidacją i służy spełnieniu głównego celu wynikającego z regulacji omawianego przepisu, to jest umożliwieniu zwolnionemu pracownikowi dopracowania (w rozmiarze nie dłuższym niż 5 lat) u innych, także „niegórnictwych” pracodawców odpowiedniego stażu pracy, wymaganego do nabycia górniczych uprawnień emerytalnych.

Podzielając te konstatacje Sąd Najwyższy w obecnym składzie uznał, że relewantne znaczenie ma początkowa likwidacja kopalni lub innego przedsiębiorstwa; od tego zdarzenia liczyć należy następne, pozostające w koincydencji funkcjonalnej okresy zatrudnienia zarówno w innej kopalni, jak i okresy pracy poza górnictwem. Zatrudnienie w innej kopalni, które następuje po likwidacji kopalni, nie stwarza nowego punktu odniesienia, niwelującego uprawnienia górnika z tytułu likwidacji kopalni, a powinno być traktowane jak inne okresy pracy „niegórnictwej”. Przeciwny pogląd prowadziłby do naruszenia zasady równego traktowania ubezpieczonych; ubezpieczeni pracujący przez 5 lat po likwidacji kopalni w zakładach „niegórnictwych” byłiby w lepszej sytuacji niż ubezpieczeni zatrudnieni okresowo zarówno w innej kopalni, jak i poza górnictwem.

Zwrócić też należy uwagę, że w dyspozycji art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej wymieniono pracowników likwidowanych: kopalni, zakładów górniczych, przedsiębiorstw lub innego podmiotu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1-4, a więc nie tylko górników, ale także pracowników przedsiębiorstw montażowych, przedsiębiorstw maszyn górniczych, zakładów naprawczych, pracowników zatrudnionych na odkrywce w kopalniach siarki i węgla brunatnego przy ładowaniu oraz przewozie nadkładu i złoża, przy pomiarach w zakresie miernictwa górniczego oraz przy bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń wydobywczych. Różnorodność zawodów pracowników wymienionych w tym unormowaniu, przemawia także za dopuszczeniem różnorodnego zatrudnienia jako pracy równoważnej z pracą górniczą. Do pięcioletniego okresu pracy równorzędnej z pracą górniczą w myśl art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych podlegają wliczeniu wykonywane nawet z przerwami okresy zatrudnienia u pracodawców związanych z górnictwem, jak i okresy pracy poza górnictwem.

Zdaniem Sądu Najwyższego intencją ustawodawcy było umożliwienie m.in. górnikom, których kopalnia uległa likwidacji, dopracowania okresu nie dłuższego niż 5 lat, w innych dowolnych podmiotach, nawet zupełnie niezwiązanych z górnictwem i w konsekwencji uwzględnienia tego dodatkowego okresu zatrudnienia przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej jako okresu równorzędnego z pracą górniczą. Brak jest jednak podstaw do twierdzenia, aby zatrudnienie to mogło być realizowane wyłącznie w jednym podmiocie, czy też ograniczona była możliwość zmiany takiego miejsca pracy do działania wyłącznie w następstwie oświadczenia woli pracodawcy. W szczególności w istniejących wcześniej realiach rynku pracy nie było można żądać od pracownika, aby bez względu na konsekwencje (także finansowe) w ramach wskazanych 5 lat kontynuował za wszelką cenę zatrudnienie w tym podmiocie, w którym podjął pierwsze zatrudnienie po likwidacji kopalni. O przerwaniu związku przyczynowego z likwidacją kopalni dyskutować można wówczas, gdy stosunek pracy ulegnie rozwiązaniu na skutek jednostronnego oświadczenia woli pracodawcy o rozwiązaniu umowy o pracę bez wypowiedzenia, niemniej jednak wypowiedzenie umowy o pracę przez pracownika związku takiego nie niweczy; dotyczy to również porozumienia stron.

Nawet gdyby przyjąć, że przejście do pracy u kolejnego „niegórniczego” pracodawcy powinno być - analogicznie jak przy przejściu do pierwszego „niegórniczego” zatrudnienia - związane z całkowicie niezależną od pracownika niemożliwością dopracowania wymaganego stażu emerytalnego, to z ustaleń w zaskarżonym wyroku wynika, że wnioskodawca rozwiązał umowę o pracę z Zakładem Usług i Wdrożeń Technologii Górniczych w drodze porozumienia stron „w związku z brakiem frontu robót”, a zatem z przyczyn leżących po stronie pracodawcy. W ocenie Sądu Najwyższego takiego porozumienia stron nie można interpretować jako niwelującego uprawnienie powoda do zaliczenia tego okresu i następnych okresów pracy „niegórnicznej” do okresu pracy równorzędnej z pracą górnictwem zgodnie z art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w wymiarze nie dłuższym niż 5 lat.

Te dodatkowe okresy zatrudnienia wnioskodawcy mogą uzupełniać staż emerytalny do wymaganych w art. 50a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych 25 lat pracy górnictwem i równorzędnej.

Ponieważ Sąd Apelacyjny przyjął niewłaściwą wykładnię art. 50c ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej, konieczne się stało z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczenie jak w sentencji wyroku. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono po myśli art. 108 § 2 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c.